

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»**

для студентів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Харків 2021

Укладачі:

*О. Г. Данильян,
С. Б. Жданенко,
Ю. Ю. Калиновський,
І. І. Коваленко,
Ю. В. Мелякова,
Н. І. Сатохіна*

Методичні матеріали з навчальної дисципліни «Філософія прав людини» (вибіркова) для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» / 29 «Міжнародні відносини», спеціальності 081 «Право» / 293 «Міжнародне право» денної форми навчання / уклад.: О. Г. Данильян, С. Б. Жданенко, Ю. Ю. Калиновський та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т. ім. Ярослава Мудрого. 2021. 32 с.

1. В С Т У П

«Філософія прав людини» є вибірковою навчальною дисципліною, яка має міждисциплінарний характер та передбачає засвоєння сутності, змісту, антропологічних й ціннісних основ прав людини у сучасному світі тощо.

Метою дисципліни «Філософія прав людини» є формування сучасного юридичного світогляду, заснованого на загальнолюдських цінностях і по-вазі до людської гідності та прав людини, а також формування предметних компетентностей у сфері правозахисної діяльності.

Завданнями навчальної дисципліни «Філософія прав людини» є:

- забезпечення осмислення студентами феномену прав людини, його актуальності та перспектив розвитку;
- ознайомлення студентів з історією виникнення і розвитку ідеї прав людини, а також із змістом сучасних дебатів навколо неї;
- забезпечення оволодіння студентами системою знань з філософії прав людини, які виступають методологічними засобами для аналізу правової реальності;
- забезпечення усвідомлення студентами сутності та змісту концепції прав людини, ролі прав людини в діяльності юриста та житті суспільства в цілому, особливостей прав людини в умовах глобалізації;
- розвиток у студентів сучасного системного правового мислення, формування уявлення про взаємозв'язок розвитку ідей демократії, верховенства права, правового суспільства та прав людини;
- формування у студентів почуття поваги до людської гідності та прав людини, розвиток критичного мислення в ході рефлексії прав людини;
- формування у студентів високих моральних якостей й навичок поведінки, які засновані на загально визнаних правових цінностях, толерантності, розвиненій правосвідомості та почутті відповідальності за виконання професійного обов'язку.

У результаті вивчення дисципліни «Філософія прав людини» студенти повинні:

- **мати системні знання** про головні положення концепції прав людини, розуміти її значення в сучасному світі; вивчити основні підходи до обґрунтування прав людини, історію виникнення і розвитку ідеї прав людини, а також зміст сучасних дебатів навколо неї; засвоїти світоглядні засади, покладені в основу національних та міжнародних стандартів прав людини; вирізняти філософські аспекти окремих різновидів прав людини; розуміти

сенс та зміст основних документів з прав людини, знати типові порушення прав людини та механізми їх захисту;

– **уміти аналізувати** факти, явища та процеси, пов'язані з правами людини, у їх діалектичному взаємозв'язку та з урахуванням змін, що відбуваються у світі та Україні; критично оцінювати правову дійсність, соціальні процеси, політичні, економічні, екологічні, культурні, соціально-психологічні явища й події; формулювати світоглядні й методологічні висновки на основі отриманих знань, обґрунтовувати власну світоглядну та громадянську позицію; володіти методологією наукового пізнання, творчої діяльності, застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань та участі в демократичній дискусії з прав людини.

Для вивчення дисципліни передбачено 22 годин лекцій та 26 годин практичних занять. Для самостійної роботи відведено 102 години.

Форма контролю – залік.

2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ З/П	ТЕМА	УСЬОГО ГОДИН	У ТОМУ ЧИСЛІ		
			лекції	семінари	самостійна робота
1.	Предмет та особливості філософії прав людини	12	2	2	8
2.	Обґрунтування ідеї прав людини	14	2	2	10
3.	Генеza ідеї прав людини	16	2	2	12
4.	Антропологічне підґрунтя прав людини	14	2	2	10
5.	Ціннісні основи прав людини	16	2	4	10
6.	Філософія прав людини у ХХІ сторіччі	14	2	2	10
7.	Насильство і права людини (порушення і захист прав людини)	14	2	2	10
8.	Незахідні концепції прав людини	18	2	4	12
9.	Права людини у глобалізаційному вимірі	14	2	2	10
10.	Футурологія прав людини	18	4	4	10
Усього:		150	22	26	102

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри філософії
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 1 від 1 вересня 2021 р.)

Розділ I. СВІТОГЛЯДНІ ВИТОКИ ПРАВ ЛЮДИНИ

Предмет та особливості філософії прав людини

Права людини як предмет філософських розвідок. Головні проблеми і завдання філософії прав людини. Необхідність філософського осмислення прав людини. Правові, релігійні та культурні витоки філософії прав людини. Види прав людини в контексті неділимості та взаємозалежності. Носії, адресати і зміст прав людини. Права людини і права громадянина. Права людини як моральні права і як юридичні права. Природні та позитивні права. Негативні свободи, права участі та соціальні права (Г. Еллінек). «Вродженість», «священність» і «невідчужуваність» прав людини. Філософія прав людини в системі гуманітарного знання та в системі юридичних дисциплін. Значення філософії прав людини для формування світогляду юристів.

Обґрунтування ідеї прав людини

Проблема ґрунтовних філософських принципів Загальної декларації прав людини. Критика «універсальної» гуманістичної конвенції прав людини. Проблема актуальності класичного каталогу прав людини. Ґрунтовні підстави для його перегляду. Основні типи теоретичного обґрунтування прав людини. Релігійне обґрунтування: канонічна версія походження та легітимації невідчужуваних прав людини. Торжество ідеалів соціального егалітаризму. Природне обґрунтування прав людини: біологія людини – підстава для затвердження ідеалів еліта-

ризму. Питання природності стану рівноправ'я в раціональній філософії. Погляд на права людини в утилітарній етиці та етиці раціонального індивідуалізму. Раціональне обґрунтування прав людини, «теорія інтересу» Дж. Фінніса, раціональний консенсус відносно прав людини у демократичному суспільстві. Відсутність «вищих цінностей» та забуття гуманізму. Гуманістична критика прав людини. Моральне обґрунтування прав людини, «теорія волі» І. Канта. Принцип морального обов'язку, автономії волі, абсолютного добра і альтруїзму як етичні основи гуманізму та джерело прав людини. Безмежність прав людини відносно тварин. Специзм як видова дискримінація. Підстави для критики гуманізму, що заснований на людській спорідненості.

Гене́за ідеї прав людини

Міжкультурна схожість: ідея людської гідності й боротьби проти несправедливого панування як передісторія ідеї прав людини. Культурно-цивілізаційні витоки ідеї прав людини. Роль світових релігій у формуванні концепції прав людини. Утвердження ідеї людської гідності в античності, середньовіччі та Відродженні. Права людини в контексті юридичного світогляду Нового часу. Основні підходи до розуміння прав людини в західній моральній, правовій і політичній філософії ХХ ст. Сучасне розуміння прав людини. Права людини у світлі викликів ХХІ ст. Права людини в українській інтелектуальній традиції. Законодавче закріплення прав людини. Теорія поколінь прав людини і дискусії навколо неї. Трансформація каталогу прав людини.

Антропологічне підґрунтя прав людини

Фундаментальний статус та методологічний сенс прав людини у проблемному полі правової антропології. Розвиток антропологічної парадигми, основні її тенденції: модерн, постмодерн, метамодерн. Образ людини в сучасній парадигмі метамодерну. Правова реальність як простір легальної симуляції, її кореляція з образом людини. Сучасний суб'єкт прав як «Людина присутня». Актуальний спектр прав людини, обґрунтування пріоритетів. Свобода тіла, розуму, тілесності. Розширення меж свободи на штучні сфери буття людини. Чиста присутність чи позасубстанційність, або ілюзорне існування людини у метамодер-

нізмі. Права людини – засіб її комфортної присутності в гіперпросторі безмежних можливостей, оптимальний спосіб її буття і самореалізації. Бездуховність перманентного вибору вільного суб'єкта права. Неактуальність суб'єкта моралі. Цинічний суб'єкт права як постлюдина. Віртуальна присутність та право на задоволення як суттєві атрибути буття постлюдини. Модифікації і розвиток чуттєвості: шлях до абсолютної свободи, всемогутності й антропологічного тріумфу.

Ціннісні основи прав людини

Природа та ієрархія цінностей феномену прав людини. Свобода як фундаментальна цінність. Дійсність і уявність свободи. Людина як свобода. Свобода позитивна і негативна (І. Берлін). Свобода як умова можливості й причина необхідності прав людини. Проблема співвідношення абсолютної та відносної свободи. Свобода і відповідальність в умовах сучасної дигітальної культури. Свобода і правопорядок. Межі свободи і межі прав людини. Рівність як правова цінність. Теорії рівності та обґрунтування нерівності. Рівність як презумпція і фактична нерівність. Підстави та сучасні форми дискримінації. Толерантність як ціннісне підґрунтя прав людини. Правові та соціокультурні межі толерантності у демократичному суспільстві. Свобода і рівність: дискурс конфлікту й компромісу. Ідеологічні аспекти співвідношення свободи і рівності. Справедливість як цінність. Права людини як основа справедливості. Справедливість і свобода. Рівність і справедливість. Справедливість і солідарність. Справедливість в умовах плюралізму. Соціальні та культурно-історичні чинники несправедливості. Перспективи подолання несправедливості.

Розділ II

СУЧАСНИЙ ДИСКУРС ПРАВ ЛЮДИНИ

Філософія прав людини у XXI сторіччі

Сучасний дискурс прав людини. Дискусія про четверте покоління прав людини. Етико-юридичний вимір суб'єктивних прав. Проблеми

реалізації свободи у XXI сторіччі. Сучасний формат свободи слова: правовий та ціннісний контекст. Сучасні проблеми свободи совісті. Проблема соціально-економічних прав. Екологічна загроза і право на безпечне довкілля. Екософський вимір прав людини. Особливості реалізації прав людини в інформаційному суспільстві. Права людини в інтернет-просторі. Права людини і проблематика інтелектуальної власності. Сучасна критика концепції авторських прав. Проблема колективних прав людини. Виникнення ідеї колективних прав як реакція на геноцид і масову дискримінацію за расовою, етнічною, конфесійною, статевою та іншими ознаками. Меншини в теорії і практиці прав людини. Історична пам'ять і права людини. Толерантність, визнання, справедливість, розуміння, взаєморозуміння, примирення і досвід прощення в контексті порушень колективних прав людини у XXI ст. Сучасні дискусії щодо прав дитини. Проблема ювенальної юстиції.

Насильство і права людини

Теорії насильства та ідея ненасильства. Насильство і права людини. Поняття і природа насильства. Соціальні і психологічні чинники насильства. Типологія насильства за сферою прояву, методами здійснення та об'єктами. Сексуальне насильство і сучасна світова практика його подолання. Побутове насильство та його види. Культурно-історичні особливості побутового насильства. Насильство в публічній сфері. Держава як суб'єкт насильства, форми і межі легітимного насильства. Геноцид. Міжнародне насильство і права людини. Тероризм і тортури в сучасному світі. Дотримання прав людини у збройних конфліктах. Міжнародне гуманітарне право. Міжнародні трибунали і проблема їх легітимності. Проблема захисту прав людини шляхом насильства.

Незахідні концепції прав людини

Особливості теорії прав людини в Азії: традиційно-ментальне та політико-доктринальне обґрунтування. Конфуціанський патерналізм і колективізм як вирішальні фактори правової культури і правосуб'єктності громадян Китаю. Традиційні підстави формування теорії прав людини в японському суспільстві: холізм, ієрархізм, гармонія,

самодисципліна, моральність. Особливості законодавства, кримінальної політики і судової практики як гарантів прав людини в Китаї і Японії. Походження, характер і місце прав людини в релігійних правових системах країн ісламського сходу. Нормативний сенс шаріату. Співвідношення прав і обов'язків. Зміст азійських регіональних декларацій прав людини в контексті міжнародних стандартів прав людини. Нерозвиненість інституту особистих прав, пріоритет колективних прав людини. Дискримінація та публічне насильство в ісламському соціумі як несанкціоновані та санкціоновані акти колективної волі громади. Ісламський фундаменталізм і європейська ліберальна “толерантність”: проблема співвідношення ціннісних систем. Суперечливість когнітивних та поведінкових принципів азійця і європейця: догматизм проти креативності. Критика абсолютності теорії прав людини, політики мультикультуралізму й “гуманітарного” мілітаризму європейців в країнах ісламського сходу з позиції етнетики.

Права людини у глобалізаційному вимірі

Методологічне значення універсалізму і контекстуалізму для осмислення феномену прав людини. Право на «іншість». Дискусія «глобалістів» та «антиглобалістів» щодо прав людини. Права людини та інститут громадянства. Мир як глобальна цінність й право людства. Національні режими прав людини. Права людини у політико-правових системах сучасності. Права людини у авторитарних та демократичних політико-правових системах. Права людини у сучасній Україні: стан та перспективи розвитку. Права мігрантів і корінного населення як глобальна проблема. Міжнародне право щодо прав людини: основні стандарти та інститути, проблеми їх ефективності. Права людини і легітимність міжнародних інститутів. Права людини і світова бідність. Права людини і демографія. Право на розвиток. Права людини як моральні вимоги до глобальних інституцій.

Футурологія прав людини

Прогностичний вимір прав людини: особливості, тенденції розвитку, проблеми реалізації. Сучасна біоетика: актуальний стан, проб-

леми, рішення. Соматичні (особисті) права людини як теоретико-правова та етична проблема. Перспективи розвитку соматичних прав. Гендерна ідентичність і права людини. Трансгуманізм і права людини: етичні та юридичні аспекти трансформації людини. Виклики трансформативної антропології. Проблема клонування в контексті прав людини. Каталог прав людини в контексті цивілізаційних загроз: питання про розширення або звуження. Тематика прав людини в художньому та документальному кінематографі. Науково-технічний прогрес і перспектива розширення кола суб'єктів прав. Захист прав людини як підґрунтя збереження людства.

4. ПРАКТИЧНІ (СЕМІНАРСЬКІ) ЗАНЯТТЯ

РОЗДІЛ І. СВІТОГЛЯДНІ ВИТОКИ ПРАВ ЛЮДИНИ

Т е м а 1. Предмет та особливості філософії прав людини

План

1. Предмет філософії прав людини. Специфіка філософського осмислення прав людини.
2. Ключові проблеми і завдання філософії прав людини.
3. Права людини як вид прав.
4. Ознаки та структура прав людини.
5. Значення філософії прав людини для формування світогляду юристів.

Рекомендована література:

Антонов М. В., Максимов С. И. Права человека, демократия, верховенство права и современные социальные вызовы в сложных обществах. *Правоведение*. 2013. № 6 (311). С. 8–16. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/prava-cheloveka-demokratiya-verhovenstvo-prava-i-sovremennye-sotsialnye-vyzovy-v-slozhnyh-obschestvah/viewer>

Дворкін Р. Серйозний погляд на права / пер. з англ. А. Фролкін. Київ: Основи, 2000. 519 с.

Лезьер В. Коллизии права и морали в западной правовой традиции. *Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Юриспруденция*. 2018. № 4. С. 25–36. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kollizii-prava-i-morali-v-zapadnoy-pravovoy-traditsii/viewer>

Моїсєєв С. Сучасна теорія прав людини: ліберальні та комунітаристські підходи. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 118–134.

Філософія прав людини / за ред. Ш. Госепата та Г. Ломанна; пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої. – 2-ге вид. Київ: Ніка-Центр, 2012. 320 с.

Чернавин Ю. А. Философская концепция прав человека. *Философия права*. 2016. № 3 (76). С. 53–59. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/filosofskaya-kontsepsiya-prav-cheloveka>.

Т е м а 2. Обґрунтування ідеї прав людини

П л а н

1. Основні типи обґрунтування прав людини: релігійне, природне, раціональне, моральне.
2. Неактуальність класичного каталогу прав людини. Ґрунтовні підстави для його перегляду.
3. Гуманістична критика прав людини.
4. Безмежність прав людини щодо інших видів. Специзм.

Рекомендована література:

Бенуа А. По ту сторону прав человека. В защиту свобод. Москва: Издательство ИОИ. 2015. 144 с. URL: https://soznanie.club/?page=book&topic_id=4965135.

Бульгин Е. К проблеме обоснования прав человека. *Проблеми філософії права*. 2006–2007. Том IV–V. С. 149–152.

Жижек С. Против прав человека / пер. с англ. Дмитрия Колесника под ред. Андрея Репы. URL: <https://fmbooks.files.wordpress.com>.

Пейн Т. Права людини. Львів: Літопис, 2000. 287 с.

Сатохіна Н. І. Обґрунтування прав людини: реконструкція проблеми. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2016. № 1. С. 119–127.

Сэндел М. Справедливость. Как поступать правильно? / пер. с англ. Александра Калинина. Москва: Издательство «Манн, Иванов и Фербер», 2013. 352 с. URL: http://www.universalinternetlibrary.ru/book/68120/chitat_knigu.shtml.

Харт Г. Существуют ли естественные права. URL: <http://kant.narod.ru/hart.htm>.

Т е м а 3. Генеза ідеї прав людини

П л а н

1. Зародження ідеї про права людини у стародавній філософії.
2. Антична та середньовічна філософська думка про права людини.
3. Права людини в контексті філософського світогляду Нового часу.
4. Філософські інтерпретації прав людини у ХХ сторіччі.
5. Права людини у вітчизняній філософсько-правовій традиції.

Рекомендована література:

Антонович М. М. Еволюція поняття прав людини та проблема їх класифікації. *Наукові записки. Політичні науки*. 2005. Т. 45. С. 9–17.

Бородін І. Л. Генеза прав та свобод людини та громадянина. *Юридичний вісник*. 2010. №3 (16). С. 12–16.

Веклич В. Історичні передумови сучасної концепції прав людини і громадянина. *Віче*. 2010. № 18. URL: <http://www.viche.info/journal/2195/>

Ковінько Д. В. Історія ідей та основні етапи розвитку прав людини. *Адмін. право і процес*. 2012. №2. URL: <http://aplaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-2-2012/item/55-istoriya-idey-ta-osnovni-etapy-rozvytku-prav-lyudyny-kovinko-d-v>.

Лазур Я. Розвиток прав і свобод громадян у період античності. *Публічне право*. 2011. №3. С. 245–252.

Мацькевич М. М. Генеза прав людини: правовий та філософський аспекти. *Науковий вісник Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. 2014. №4. С. 54–66.

Мороз С. П. Ідея прав людини в політико-правовій думці України (IX – XVIII ст.). *Проблеми законності*. 1998. Вип. 34. С. 19–25.

Тімашов В. О. Формування й закріплення інституцій прав і свобод людини в Україні (VI – XVII століття). *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. №4 (69). С. 170–175.

Турута О. В., Дубина Н. А. Становлення і розвиток ідеї прав і свобод людини в Україні. *Право і суспільство*. 2015. №4. С. 21–27.

Чечило М. В. Історичний генезис прав людини. *Держава і право : зб. наук. пр. Серія «Юридичні і політичні науки»*. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2009. Вип. 43. С. 106–110.

Т е м а 4. Антропологічне підґрунтя прав людини

П л а н

1. Права людини у проблемному полі правової антропології.
2. Образ і статус людини в сучасній антропологічній парадигмі.
3. Сучасний суб'єкт прав: свобода тіла, розуму, тілесності.
4. Симулятивне буття, чиста присутність та право на задоволення як суттєві атрибути постлюдини.

Рекомендована література:

Гудима Д. А. Права людини: антрополого-методологічні засади дослідження. Львів: Край. 2009. 292 с.

Жижек С. Матрица, или Две стороны извращения. URL: <https://bookucheba.com/sotsialnaya-filosofiya-knigi/matritsa-ili-dve-storonyi-izvrascheniya-slavoy-63696.html>.

Ковлер А. И. Антропология права: учебник для вузов. URL: <https://lib.sale/antropologiya-yuridicheskaya/antropologiya-prava-uchebnik-dlya-vuzov.html>.

Корнев С. Имидж в эпоху спектакля. URL: <http://www.inache.net/signs/30>.

Мелякова Ю. В. Проблема дефицита реальности: субъект права как человек присутствующий. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія*. 2019. №1(40). С. 122–136.

Усанова Л. А. Віртуальність як риса сучасності. *Філософські обрії*. 2011. №25. С. 116–126.

Тема 5. Ціннісні основи прав людини

П л а н

1. Права людини як загальнолюдська цінність. Сутність, склад, ієрархія цінностей феномену прав людини.

2. Свобода – умова виникнення, здійснення та легітимації прав людини. Особливості здійснення і забезпечення свободи в сучасному суспільстві.

3. Свобода і відповідальність людини в сучасній дигітальній культурі. Межі свободи.

4. Свобода слова та право на самовираження: особливості здійснення і забезпечення.

5. Рівність як презумпція та види нерівності.

6. Форми дискримінації в сучасному світі. Позитивна дискримінація.

7. Справедливість як цінність. Справедливість в умовах плюралізму і толерантності.

8. Соціальні й культурно-історичні чинники несправедливості та перспективи її подолання.

Рекомендована література:

Берлін І. Два концепти свободи. *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза: антологія*. Київ: Вид. дім «Простір», «Смолоскип», 2009. С. 546–583.

Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Свобода як сутнісна характеристика права: спроба філософського осмислення. *Проблеми законності*. 2010. Вип. 110. С. 180–189.

Роулз Д. Теорія справедливості (фрагменти з книги). URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/307/26.pdf>

Жданенко С. Б. Моральні цінності суб'єкта діяльності в інформаційному суспільстві: трансформація й віртуалізація. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : *Філософія*. 2018. №3 (38). С. 96–110.

Жданенко С. Б., Мелякова Ю. В. Сутнісні характеристики права на інформацію. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. Серія: *Філософія*. 2019. №3 (42). С. 142–155

Жданенко С. Б. Ціннісні основи самоідентифікації особистості. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. № 3 (26). С. 265–267.

Калиновський Ю. Ю. Особливості реалізації соціальної справедливості у правовому суспільстві. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2013. Випуск 74 (№ 7). С. 172–175.

Калиновський Ю. Ю., Мануйлов Є. М. Відповідальність як ціннісна константа буття правового суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2014. № 2 (21). С. 21–33.

Калиновський Ю. Ю. Діалектика свободи та відповідальності у правовому суспільстві. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. № 1 (24). С. 114–122.

Калиновський Ю. Ю. Системоутворююча роль правових цінностей та норм у вітчизняному державотворенні. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія. 2017. № 1 (32). С. 16–26.

Макінтайр А. Справедливість як чеснота: зміна концепцій. *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза: антологія*. Київ: Вид. дім «Простір», «Смолоскип», 2009. С. 884–893.

Максимов С. І. Толерантність: правові проблеми. *Філософія права і загальна теорія права*. 2016. № 1–2. С. 15–120.

Мілль Д. С. Індивідуальна свобода і межі суверенності індивіда. *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза: антологія*. Київ: Вид. дім «Простір», «Смолоскип», 2009. С. 436–453.

Рікер П. Право і справедливість. Київ: Дух і літера, 2002. 216 с.

Сэндел М. Справедливість. Как поступать правильно? / пер. с англ. Александра Калинина. М.: Издательство «Манн, Иванов и Фербер», 2013. 352 с. URL: http://www.universalinternetlibrary.ru/book/68120/chitat_knigu.shtml.

Р о з д і л ІІ. СУЧАСНИЙ ДИСКУРС ПРАВ ЛЮДИНИ

Т е м а 6. Філософія прав людини у ХХІ сторіччі

П л а н

1. Трансформація уявлень про права людини у ХХІ сторіччі. Четверте покоління прав людини.
2. Особливості реалізації прав людини в інформаційному суспільстві. Права людини в Інтернет-просторі.
3. Екологічна загроза і право на безпечне довкілля.
4. Сучасні дискусії про права дитини.

Рекомендована література:

Алексі Р. Теорія дискурсу і права людини. *Філософія права і загальна теорія права*; пер. з англ. С. І. Максимова, О. О. Уварової. 2013. № 1. С. 73–98.

Гудима Д. А. Права людини: антрополого-методологічні засади дослідження. Львів: Край, 2009. 292 с.

Гулевська Г. Ю., Сергєєва С. М. Біоетика та права людини: міжнародно-правовий аспект. *Форум права*. 2011. № 3. С. 196–200.

Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Діалектична єдність інформаційних прав та інформаційної свободи: до усвідомлення проблеми. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2017. Т. 1, № 32. С. 5–15.

Завальнюк В. В. Соматичні права людини з позицій юридичної антропології *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2011. Т. 10. С. 20–27.

Кірсте С. Транспозитивні основи позитивних прав людини. *Філософія права і загальна теорія права*. 2012. № 2. С. 178–195.

Малишев Б. В. Природні права людини: загальнотеоретична характеристика. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 2. С. 23–29.

Моїсеев С. Сучасна теорія прав людини: ліберальні та комунітаристські підходи. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 118–134.

Тейлор Ч. Мультикультуралізм і «Політика визнання». Київ: Альтерпрес, 2004. 172 с.

Тугендгат Е. Спор про права людини. *Філософія прав людини / за ред. Ш. Госепата та Г. Ломана ; пер. з нім.* Київ: Ніка-Центр, 2008. С. 48–58.

Т е м а 7. Насильство і права людини

П л а н

1. Онтологія насильства: поняття, природа, соціальні та психологічні чинники.

2. Типологія насильства за сферою прояву (сексуальне, сімейне, побутове, публічне) та за методами здійснення (фізичне, психологічне, економічне, інформаційне).

3. Побутове насильство та його види. Культурно-історичні особливості побутового насильства.

4. Насильство в публічній сфері. Проблема співвідношення індивідуальних і колективних прав. Мовне насильство.

5. Міжнародне насильство: тероризм та тортури в сучасному світі. Проблема суб'єкта міжнародного насильства.

6. Правові та позаправові шляхи подолання насильства.

Рекомендована література:

Гусейнов А. А. Возможно ли моральное обоснование насилия? *Вопросы философии*. 2004. № 3. С. 19–28. URL: https://guseinov.ru/publ/Mor_obosn_nasiliya.html

Гусейнов А. А. Понятия насилия и ненасилия. *Вопросы философии*. 1994. № 4. С. 35–41. URL: https://guseinov.ru/publ/Ponyatie_nasiliya_nenasiliya.html

Данильян О. Г., Дзєбань А. П. Проблема насилия как способа разрешения социальных противоречий. *Современный научный вестник*. 2013. Том 11. № 2. С. 85–88.

Дзьобань О. П. Насильство як модифікація антитолерантності. *Політологічний вісник. Збірник наукових праць*. 2011. Вип. 54. С. 121–132.

Дзьобань О. П., Пилипчук В. Г. Проблема агресії і насильства: світоглядно-інформаційний вимір. *Освіта регіону*. 2012. №2. С. 171–177.

Матвеев П. Б. Насилие как зло и грех. URL: <http://matvei5.narod.ru/Ethics/ViolenceEvil.pdf>

Рикер П. Торжество языка над насилем. Герменевтический подход к философии права. URL: <https://studfile.net/preview/5535995/page:58/>

Сучасне рабство через соцмережі. Як продають і купують хатніх робітниць у Кувейті. URL: <http://www.bbc.com/ukrainian/news-50273000>

Шахова Р. М. Проблема насилія как социокультурный феномен. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-nasiliya-kak-sotsiokulturnyy-fenomen>

Т е м а 8. Незахідні концепції прав людини

П л а н

1. Джерела, обґрунтування і особливості теорії прав людини у країнах традиційної та релігійної правової сім'ї.

2. Традиційні й ментальні підстави теорії прав людини у системах традиційної правової сім'ї (Китай, Японія).

3. Законодавство, кримінальна політика й правосуддя Китаю і Японії: аспект суб'єктивних прав людини.

4. Місце прав людини у системах релігійної правової сім'ї (країни ісламського Сходу).

5. Азійські регіональні декларації прав людини у контексті міжнародних стандартів прав людини.

6. Дискримінація та публічне насильство в ісламському соціумі. Права жінок.

7. Ісламський фундаменталізм і європейська ліберальна «толерантність»: співвідношення ціннісних систем.

8. Критика мультикультуралізму й універсалізму теорії прав людини з позиції етноетики.

Рекомендована література:

Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности / пер. с фр. В. А. Туманова. Москва: Международные отношения. 1996. URL: <http://www.kursach.com/biblio/0010006/000.htm>.

Исмаилов Б. И. Конституционно-правовой статус личности в странах арабского Востока. URL: <http://allpravo.ru/library/doc117p0/instrum5770/item5771.html>.

Карелова Л. Б., Чугров С. В. Глобализация: японские интерпретации социокультурных процессов. *Вопросы философии*. 2009. № 7. С. 44–54. URL: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=52&Itemid=52

Катруца Н. Б. Вплив ідей конфуціанства на систему виховання в Японії. *Наукові записки Ніжин. держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя. Психол.-педагог. науки*. 2008. № 5. С. 161–164.

Львова О. Л. Правові документи про права людини в ісламі: характерні риси. *Часопис Київ. ун-ту права*. 2008. № 4. С. 12–19.

Насер Аль Али. Защита прав и свобод человека в арабских странах. Монография. 2016. URL: <http://books.google.com.ua/books>.

Поленина С. В. Права женщин в системе прав человека: международный и национальный аспект. Москва: Институт государства и права РАН, 2000. URL: <http://www.owl.ru/win/books/polenina/index.htm>.

Рождественская Е. Феномен тахарруш как коллективное сексуальное насилие. *Логос*. Том 28. № 4. 2018. С. 157–182. URL: [http://logosjournal.ru/arch/102/Logos-4-2018_Press-\(1\)-\(1\)-163-196.pdf](http://logosjournal.ru/arch/102/Logos-4-2018_Press-(1)-(1)-163-196.pdf).

Рябинин А. Л. Культурные аспекты и правоприменительная практика в области прав человека на Дальнем Востоке и в Юго-Восточной Азии. Права человека в современном мире. WP18. НИУ ВШЕ. 2011. № 3. URL: <http://publications.hse.ru/preprints/74069697>.

Смирнова У. В. Противостояние двух сознаний на примере религиозной карикатуры журнала Шарли Эбдо. URL: <http://openrepository.ru/search.htm>.

Сучасне рабство через соцмережі. Як продають і купують хатніх робітниць у Кувейті. URL: <http://www.bbc.com/ukrainian/news-50273000>.

Т е м а 9. Права людини у глобалізаційному вимірі

1. Права людини у глобальному просторі: стандарти та особливості забезпечення.
2. Право людини на мирне існування у сучасному світі.
3. Права людини у політико-правових системах сучасності.
4. Право людини на демократію.
5. Права людини в Україні: стан та перспективи розвитку.

Рекомендована література:

Алексі Р. Інституціоналізація прав людини в демократичній конституційній державі. Філософія прав людини / за ред. Ш. Госепата та Г. Ломана ; пер. з нім. Київ: Ніка-Центр, 2008. С. 172–189.

Доннеллі Д. Культурний релятивізм та універсальні права людини. Права людини: концепції, підходи, реалізація : Пер. з англ. / Під ред. Б. Зізік. Київ: Вид-во «Ай Бі», 2003. С.129–144.

Калиновський Ю. Ю., Кальницький Е. А. Взаємообумовленість розвитку правового суспільства та інституту прав людини в умовах трансформацій українського соціуму. *Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина*. Зб. наук статей та тез наук. повід. / Редкол. : А. П. Гетьман, О. П. Бушан, О. Р. Дашковська та ін. Харків: «Точка», 2012. С. 34–41.

Робертсон Д. Злочини проти людства: боротьба за правосуддя в усьому світі / Пер. з англ. Г. Є. Краснокутського; наук. ред. М. О. Баймуратов. Одеса: Бахва, 2006. 628 с.

Романюк Є. О. Природні права людини як відправна ланка визначення сутності правової ідеології. *Правова держава*. 2015. Вип. 26. С. 126–133.

Удовика Л. Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір. Харків: Право, 2011. 552 с.

Щирба М. Ю. Ознаки трансформації прав людини в умовах глобалізації суспільства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2016. № 837. С. 378–382.

Яковюк І. Державний суверенітет і права людини: питання співвідношення і пріоритету. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 2 (61). С. 18–31.

Т е м а 10. Футурологія прав людини

П л а н

1. Права людини в синергії викликів ХХІ століття.
2. Біобезпека в контексті біоетики.
3. Соматичні права та перспективи їх розвитку. Гендер в системі прав людини.
4. Клонування, комодифікація органів та тканин в контексті соматичних прав людини.
5. Етичні та юридичні аспекти тілесної трансформації людини.
6. Кінематографічний образ прав людини.
7. Трансгуманізм – світогляд ХХІ століття чи цивілізаційна загроза людству?
8. Науково-технічний прогрес і перспектива розширення кола суб'єктів прав.

Рекомендована література:

Бигун В. С. Человек в праве: кинематографический образ прав человека (философско-правовой очерк и фильмография). Учебное пособие для чтения и просмотра фильмов; материал для дискурса. Страсбург, Киев, 2011. 40 с. https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Bihun-2011-RU-HR_Films.pdf.

Білоконь С. В. Основи біоетики та біобезпеки: навч. посібник. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечнікова, 2017. 155 с.

Войнилов Ю. Л., Полякова В. В. Мое тело – моя крепость: общественное мнение о биомедицинских технологиях. *Социология власти*.

2016. Т. 28. № 1. С. 185–205. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/moe-telo-moya-krepost-obschestvennoe-mnenie-o-biomeditsinskih-tehnologiyah>

Поттер В. Р. Биоэтика: мост в будущее; под ред. С. В. Вековшиной, В. Л. Кулиниченко. Київ, 2002. URL: http://biospace.nw.ru/evoeco/lit/ptt_prdsl.htm.

Радзівєвський В. О. Інфракультура модифікації тіл: резонансний контекст. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія*. 2015. Вип. 9. С. 141–148.

Талапина Э. Эволюция прав человека в цифровую эпоху. *Труды Института государства и права РАН*. 2019. Т. 4. № 3. С. 122–146. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/evolyutsiya-prav-cheloveka-v-tsifrovuyu-epohu>.

Тюрина Н. Ш. Образ «особого человека» в мировом кинематографе. *Вестник ПГПУ*. 2017. Серия № 1. Психологические и педагогические науки. С. 115–119. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/obraz-особого-cheloveka-v-mirovom-kinematografe/viewer>.

Філософія прав людини / за ред. Ш. Гусепата та Г. Ломанна; пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої. – 2-ге вид. Київ: Ніка-Центр, 2012. 320 с.

Хабермас Ю. Концепт человеческого достоинства и реалистическая утопия прав человека. *Вопросы философии*. 2012. № 2. С. 66–80. URL: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=474&Itemid=52.

Хабермас Ю. Будущее человеческой природы. На пути к либеральной евгенике. Москва: Весь Мир, 2002. 144 с. URL: <https://e-libra.ru/read/353620-buduschee-chelovecheskoj-prirody.html>.

Хейлз Кетрін Н. Як ми стали постлюдством. Віртуальні тіла в кібергенетиці, літературі та інформатиці / пер. з англ. Є. Марічева. Київ: Ніка-Центр, 2013. 430 с.

Четверикова Н. А. Вызовы трансформативной антропологии. *Гуманитарный вектор*. 2018. Т. 13. № 2. С. 82–87. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vyzovy-transformativnoy-antropologii>.

Шевченко Н. В. Гендерні студії в Україні. *Наукові праці*. 2002. Вип. 10. Політичні науки. С. 55–63. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2002/23-10-10.pdf>.

5. ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

5.1. Опис навчальної дисципліни

Курс	Напрямок підготовки, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика (структура) навчального курсу
Кількість кредитів ECTS: 5 Розділів: 2 Загальна кількість годин: 150 Тижневих годин: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 8,5	<u>Галузь знань:</u> 08 «Право»; 29 «Міжнародні відносини» <u>Спеціальність:</u> 081 «Право»; 293 «Міжнародне право» <u>Ступінь вищої освіти</u> <i>освіти</i> – бакалавр	Вибіркова: Лекції: 22 год. Практичні заняття: 26 год. Самостійна робота: 102 год. Вид контролю: залік за накопиченими оцінками

5.2. Форми самостійної роботи:

- підготовка до практичних занять;
- самостійне вивчення додаткової літератури та додаткових питань;
- робота з інформаційними ресурсами;
- підготовка до заліку згідно з переліком розроблених кафедрою питань.

5.3. Види навчальних занять:

- лекції;
- семінарські заняття.

Контроль знань в рамках навчальної дисципліни здійснюється з урахуванням бально-рейтингової системи.

5.4. Розподіл балів між формами організації навчального процесу і видами контрольних заходів

Поточний контроль		Сума (залік без оцінки)
Модуль 1	Модуль 2	60–100
30–50	30–50	

Підсумки поточного контролю проставляються в відомість за накопичувальним принципом і є підставою для отримання студентом заліку з навчальної дисципліни. Якщо студент набрав протягом семестру за підсумками поточного контролю менше 60 балів з навчальної дисципліни, то він залік не склав.

5.5. Шкала підсумкової оцінки знань студентів

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється в залікову книжку відповідно до такої шкали:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в ННОУ
	Зараховано – належне виконання завдань згідно з розробленими критеріями оцінювання	зараховано	60–100
	Незараховано – неналежне виконання завдань згідно з розробленими критеріями оцінювання	незараховано	1–59

6. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет філософії прав людини. Права людини як філософська проблема.
2. Філософія прав людини в системі гуманітарного знання та в системі юридичних дисциплін.
3. Головні проблеми і завдання філософії прав людини.
4. Значення філософії прав людини для формування світогляду юристів.
5. Зародження ідеї про права людини у стародавній філософії.
6. Антична та середньовічна філософська думка про права людини.
7. Права людини в контексті філософського світогляду Нового часу.
8. Філософські інтерпретації прав людини у ХХ сторіччі.
9. Права людини у вітчизняній філософсько-правовій традиції.
10. Права людини як вид прав. Поняття і ознаки прав людини.
11. Права людини як моральні та юридичні права.
12. Структура прав людини. Носії, адресати і зміст прав людини.
13. Типи прав людини: вимоги, свободи, повноваження, імунітети.
14. Основні типи обґрунтування прав людини: релігійне, природне, раціональне, моральне.
15. Гуманістична критика прав людини.
16. Безмежність прав людини щодо інших видів. Специзм.
17. Антропологічна основа прав людини: людська гідність, біологічна природа, автономія особистості, раціональність.
18. Права людини як загальнолюдська цінність. Сутність, склад, ієрархія цінностей феномену прав людини.
19. Свобода як умова виникнення, здійснення та легітимації прав людини.
20. Свобода та відповідальність людини в сучасній філософсько-правовій думці.
21. Рівність як правова цінність.
22. Види нерівності та шляхи її подолання.
23. Справедливість як цінність. Актуальні концепції справедливості.
24. Права людини у світлі викликів ХХІ ст.
25. Теорія поколінь прав людини і дискусії навколо неї. Сучасний каталог прав людини.

26. Соматичні права як вид особистих прав людини і етико-юридична проблема.
27. Біобезпека в контексті біоетики.
28. Проблема соціально-економічних прав.
29. Проблема колективних прав людини.
30. Гендерний вимір прав людини. Фемінізм як соціальне явище.
31. Особливості реалізації прав людини в інформаційному суспільстві.
32. Екологічні права людини.
33. Сучасні дискусії про права дитини. Ювенальна юстиція.
34. Права людини у політико-правових системах сучасності: порівняльна характеристика. Сучасна проблематика політичних прав.
35. Тоталітаризм і права людини.
36. Демократія як умова реалізації прав людини.
37. Права людини в сучасній Україні: стан та перспективи розвитку.
38. Насильство і права людини. Типологія насильства за сферою прояву та за методами здійснення.
39. Правові та позаправові шляхи профілактики й подолання насильства.
40. Поняття і класифікація порушень прав людини у сучасному світі. Головні причини порушень прав людини.
41. Дотримання прав людини у збройних конфліктах. Міжнародне гуманітарне право.
42. Мир як умова дотримання прав людини.
43. Концепція прав людини у правових системах традиційної правової сім'ї (Китай, Японія).
44. Азійські регіональні декларації прав людини у контексті міжнародних стандартів прав людини.
45. Місце прав людини у релігійних правових системах країн ісламського Сходу.
46. Критика мультикультуралізму й універсалізму теорії прав людини з позиції етноетики.
47. Міжнародне право щодо прав людини: основні стандарти та інститути, проблеми їх ефективності.
48. Загальна характеристика трансгуманізму.
49. Права людини і світова бідність. Дискусія про глобальну справедливість.
50. Науково-технічний прогрес і майбутнє прав людини.

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексі Р. Існування прав людини. *Право України*. 2011. № 8. С. 121–130.
2. Бенуа А. По ту сторону прав человека. В защиту свобод. Москва: Институт общегуманитарных исследований, 2015. 144 с.
3. Булыгин Е. К проблеме обоснования прав человека. *Проблеми філософії права*. 2006–2007. Том IV–V. С. 149–152.
4. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 2: Філософія права / редкол. : С. І. Максимов (голова) та ін. / Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т. імені Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017. 1128 с.
5. Данильян О. Г. Механізм захисту прав людини в сучасному суспільстві: теоретико-правовий дискурс. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. № 4 (18). С. 48–55.
6. Данильян О. Г. Роль місцевих органів державної влади і органів місцевого самоврядування в забезпеченні прав і свобод громадян. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. Вип. 3. С. 66–77.
7. Данильян О. Г. Теоретико-методологічні проблеми захисту прав людини в сучасному суспільстві. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. № 3 (17). С. 84–91.
8. Дворкін Р. Серйозний погляд на права. Київ: Основи, 2000. 519 с.
9. Документи і масиви документів в інформаційній системі НЮУ.
10. Донеллі Д. Права людини у міжнародній політиці. Львів: Кальварія, 2004. 280 с.
11. Моисеев С. В., Сатохина Н. И., Разметаева Ю. С. Философия прав человека: учебно-методическое пособие. Львов: Галицька Видавнича Спілка, 2014. 36 с.

12. Моїсеев С. В., Сатохіна Н. И., Разметаєва Ю. С. «Філософія прав людини»: матеріали до навчального курсу. *Філософія права і загальна теорія права*. 2015. № 1–2. С. 416–433.
13. Пейн Т. Права людини. Львів: Літопис, 2000. 287 с.
14. Перлін Дж. Права людини: концепції, підходи, реалізація. Київ: Ай-Бі, 2003. 262 с.
15. Сатохіна Н. І. Обґрунтування прав людини: реконструкція проблеми. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2016. № 1. С. 119–127.
16. Спеціалізовані каталоги бібліотеки НІОУ.
17. Сэндел М. Справедливість. Как поступать правильно? / пер. с англ. Александра Калинина. Москва: Издательство «Манн, Иванов и Фербер», 2013. 352 с. URL: http://www.universalinternetlibrary.ru/book/68120/chitat_knigu.shtml.
18. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін. ; за ред. О. Г. Данильяна. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків: Право, 2017. 416 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15606/1/Monokol_Danilian_suchasne%20susvo_2017_final.pdf
19. Суспільство, людина, право: досвід філософсько-правового осмислення : монографія / [О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.]; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2018. 350 с. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/15710>
20. Danilyan O., Dzeban A., Kalinovsky Y., Kalnytskyi E., Zhdanenko S. Personal information rights and freedoms within the modern society. *Informatologia*. 2018. Vol.51. No.1–2. S. 24–33. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15618/3/Danilyan_Dzeban_Kalinovsky_Kalnytskyi_Zhdanenko_24-33.pdf;
21. Getman A., Danilyan O., Dzeban A., Kalinovsky Y., Hetman Y. Information security in modern society: sociocultural aspects. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol 9. №25. P. 6–14. URL: <https://www.amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1021/946>

Зміст

1. Вступ	3
2. Загальний розрахунок годин лекцій, семінарських занять та самостійної роботи.....	5
3. Програма навчальної дисципліни «Філософія прав людини»	6
4. Практичні (семінарські) заняття.....	12
5. Поточний та підсумковий контроль знань студентів.....	25
6. Контрольні питання для підготовки до заліку	27
7. Список рекомендованої літератури	29

Навчальне видання

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»**

для студентів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

У к л а д а ч і:

О. Г. Данильян,
С. Б. Жданенко,
Ю. Ю. Калиновський,
І. І. Коваленко,
Ю. В. Мелякова,
Н. І. Сагохіна

Комп'ютерна верстка *М. В. Журавльової*